

OBSAH PŘEDNÁŠKY

- 1 **Původ a význam pojmu bráhmánismus**
- 2 **Textové zdroje bráhmánismu**
 - 2.1 *śrutí*: (1) *saṃhitā*: *Yajurvedasaṃhitā*; (2) *brāhmaṇa* (*vidhi* + *arthavāda*)
 - 2.2 *smṛti*: (1) *kalpasūtra*: *śrautasūtra* + *gṛhyasūtra*; (2) *vedāṅga*
- 3 **Nástin myšlenkového světa textů bráhmán**
 - 3.1 propojenost všeho se vším: síť kosmických vazeb: makrokosmos – mikrokosmos – mesokosmos: rituál
 - 3.2 posun důrazu na znalost
- 4 **Kosmogonie podle bráhmán**
 - 4.1 bůh Pradžápati (*prajāpati*) jako společný jmenovatel
 - 4.2 dva problémy
 - 4.2.1 P emanace je jen první fáze kosmogonie: druhá fáze = uspořádání kosmu skrze rituál
 - 4.2.1.1 *bandhu*: horizontální spojení
 - 4.2.1.2 *nidāna*: vertikální spojení
 - 4.2.2 Pradžápatiho vyčerpání: restaurace P pomocí rituálu
- 5 **Princip vzájemné výměny**
 - 5.1 lidé a bohové (potrava: *anna*, zbytek: *ucchiṣṭa*)
 - 5.2 lidé a předkové (*piṭṛā*)
 - 5.3 lidé a ršiové (*dhī*)
 - 5.4 pořadatel oběti a obětník (*dakṣiṇā*)
- 6 **Základní charakteristika védských rituálů**
 - 6.1 tradiční indická definice: rituál=oběť+božstvo+zřeknutí se (*yajña=dravya+devatā+tyāga*); jiná struktura:
 - 6.1.1 účastníci
 - 6.1.1.1 pořadatel oběti: *yajamāna* (*ekāgni, āhitāgni, dikṣā*)
 - 6.1.1.2 obětníci: *ṛtvij*
 - 6.1.1.2.1 RV: hótar (*hotṛ*) – *ṛc*
 - 6.1.1.2.2 YV: *adhvarju* (*adhvaryu*)– *yajus*
 - 6.1.1.2.3 SV: *udgātar* (*udgātr*) – *sāman*
 - 6.1.1.2.4 AV: bráhmán (*brahman, brāhmaṇa*); *purohita*
 - 6.1.1.3 bohové
 - 6.1.2 místo oběti
 - 6.1.2.1 domácí obřady (*agnyādheya = agni+ādheya*)
 - 6.1.2.2 velké obřady
 - 6.1.2.2.1 pravidelné oběti: *vihāra*, tři ohně:
 - 6.1.2.2.1.1 Z: kulatý domácí oheň (*gārhapatyā*)
 - 6.1.2.2.1.2 V: čtvercový obětní oheň (*āhavanīya*)
 - 6.1.2.2.1.3 J: půlkruhový jižní oheň (*dakṣiṇāgni*)
 - 6.1.2.2.2 jednorázové obětiště (*kūtrayajṣṭā*): otlář (*vedī*), místo pro bohy (*barhis*), kůl (*yāpa*)
 - 6.1.3 obětiny
- 7 **Tradiční typologizace védských rituálů**
 - 7.1 nejobvyklejší hledisko
 - 7.1.1 velké sómové obřady (*somayajña*)
 - 7.1.2 velké ne-sómové obřady (*haviryajña*)
 - 7.1.3 domácí malé obřady (*pākayajña*)
 - 7.2 jiné hledisko: perioda a povinnost
 - 7.2.1 povinné pravidelné (*nitya*)
 - 7.2.2 povinné příležitostné (*naimittika*)
 - 7.2.3 nepovinné, volitelné (*kāmya*)
- 8 **Nejvýznamnější rituály**
 - 8.1 velké ne-sómové obřady (*haviryajña*)
 - 8.1.1 založení ohňů: *agnyādheya*
 - 8.1.2 ohňová oběť: *agnihotra*
 - 8.1.3 oběť při novoluní a úplňku: *darśapūrṇamāsa*
 - 8.1.4 oběť prvních plodů: *āgrayaṇa*
 - 8.1.5 čtyřměsíční oběť: *cāturmāsya*
 - 8.1.6 zvířecí oběť: *paśubandha*
 - 8.2 velké sómové obřady (*somayajña*)
 - 8.2.1 velebení Agniho: *agniṣṭoma*
 - 8.2.2 posvěcení krále: *rājasūya*
 - 8.2.3 oběť koně: *aśvamedha*
 - 8.2.4 kladení cihel ohňového oltáře: *agnicayana*

DOPORUČENÁ LITERATURA

PRIMÁRNÍ

Z různých recenzí *Jadžurvédu* je přeložena jediná: ARTHUR BERRIEDALE KEITH: *The Veda of the Black Yajus School Entitled Taittiriya Sanhita*, repr., Delhi: Motilal Banarsidass, 1967, 2 vols. [P4-Kei-3]. Mádhjandinovskou recenzi *Šatapathabráhmany* přeložil JULIUS EGGELING: *The Šatapatha Bráhmaḍa*, repr., Delhi: Low Price Publications, 1995–96, 5 vols., [součást řady *Sacred Books of the East*, vols. 12, 26, 41, 43, 44, ve studovně]. Moderní bilingvu kánvovské recenze připravil C. R. SWAMINATHAN: *Kāḍva-šatapathabráhmaḍam*, New Delhi: Indira Gandhi National Centre for the Arts, 1994–2001, 4 vols. [USJ: Swaminathan-1]. Bráhmany náležející *Rgvédu* přeložil ARTHUR BERRIEDALE KEITH: *Rigveda Brahmanas: The Aitareya and Kauḍātiki Bráhmaḍas of the Rigveda*, repr., Delhi: Motilal Banarsidass, 1998 [P4-Kei-4]. Částečný, ale bohatě komentovaný překlad sámavédové *Džaiminijabráhmany* pořídil H. W. BODEWITZ: *Jaiminīya Bráhmaḍa I, 1-65: Translation and commentary: With a study: agnihotra and prāḍāgnihotra*. Leiden: E.J. Brill, 1973 [UJCA] a *The Jyotiḍḍma Ritual: Jaiminīya Bráhmaḍa I, 66-364: Introduction, translation and commentary*, Leiden: E.J. Brill, 1990 [P4-Bod-1].

Ze sůtrové literatury je k dispozici vynikající bilingva zásadní jadžurvédové šrautasútry: C. G. KASHIKAR: *Baudhāyana šrautasātra*, New Delhi: Indira Gandhi National Centre for the Arts, 2003, 4 vols., [F2003/632–5]. Ze stejné řady a podobně vysoce kvalitní je sámavédová šrautasútra H. G. RANADE: *Lāḍyāyana šrautasātra*, New Delhi: Indira Gandhi National Centre for the Arts, 1998, 3 vols., [F2002/1398, 1400–1]. Grhjasútry přeložil HERMANN OLDENBERG, *The Grihya Sutras*, repr., Delhi: Low Price Publications, 1996, 2 vols., [součást řady *Sacred Books of the East*, vols. 29–30, ve studovně].

SEKUNDÁRNÍ

Pokud jde o základní stručné přehledy, platí literatura k minulé přednášce. Z podrobnějších celkových pojednání opět JAN GONDA: *Die Religionen Indiens*, Bd. 1, s. 104–213 [P0-Gon-1/1], (též franc. př. s. 129–256), HERMANN OLDENBERG: *Die Religion des Veda* a ARTHUR BERRIEDALE KEITH: *The Religion and Philosophy of the Veda and Upanishads*.

K literatuře bráhmanismu viz MORITZ WINTERNITZ: *A History of Indian Literature*, vol. 1, 169–225 a 268–289 [P18-Win-1]. K *Jadžurvédu* a bráhmanám minule citovaný JAN GONDA: *Vedic Literature*, s. 313–422 [UJCA, NK]. Stále nejlepší přehled ritualistické literatury je ALFRED HILLEBRANDT: *Rituallitteratur: vedische Opfer und Zauber*, Strassburg: Trübner, 1912 [UJCA]. Méně úplný, ale novější je JAN GONDA, *The Ritual Sātras*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1977 [UJCA, NK].

Myšlenkový svět bráhman rozebírá BRIAN K. SMITH: *Reflections on Resemblance, Ritual, and Religion*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1998 [F2003/750]. Deskriptivní spolehlivou prací k rituálům dle textů bráhman je GANESH UMAKANT THITE: *Sacrifice in the Bráhmaḍa-Texts*, Poona: University of Poona, 1975 [F2002/1457]. K interpretacím rituálu viz zejm. FRITS STAAL: *Ritual and Mantras: Rules Without Meaning*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1996 [P16-Sta-1], CHARLES MALAMOU: *Cooking the World: Ritual and Thought in Ancient India*. Delhi: Oxford University Press, 1998 [F2002/1345] či ISRAEL SELVANAYAGAM, *Vedic Sacrifice: Challenge and Response*, New Delhi: Manohar, 1996 [F2003/800].

Z mnoha podrobných studií zabývajících se jednotlivými védskými rituály stojí za pozornost především monumentální dílo k rituálu *agničajana*: FRITZ STAAL: *Agni: The Vedic Ritual of the Fire Altar*, Delhi: Motilal Banarsidass, 2001, 2 vols. [F2002/1322, studovna], dále J. A. B. VAN BUITENEN: *The Pravargya: An Ancient Indian Iconic Ritual: Described and Annotated*, Poona: Deccan College, 1968 [F2002/1446]; JAN E. M. HOUBEN: *The Pravargya Bráhmaḍa of the Taittirīya ā raḍyaka: An ancient commentary on the Pravargya ritual: Introduction, translation and notes*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1991 [F2001/617]; H. W. BODEWITZ: *The Daily Evening and Morning Offering (Agnihotra) According to the Bráhmaḍas*, Leiden: E.J. Brill, 1976 [P4-Bod-2]; J. H. HEESTERMAN: *The Ancient Indian Royal Consecration: The Rājasāya Described According to the Yajus Texts and Annotated*, 's-Gravenhage: Mouton, 1957 [UJCA]; MUSASHI TACHIKAWA, SHRIKANT BAHULKAR and MADHAVI KOLHATKAR: *Indian Fire Ritual*, Delhi: Motilal Banarsidass, 2001 [F2003/703].

Pro další práce, často již velmi speciální a vysoce odborné, viz zejména publikace JANA GONDY (kompletně na UJCA, pro naše téma jsou zajímavé zvláště jeho studie k Pradžápatimu) a v Tinlibu pod hesly „védismus“ a „rituály védské“.